

Jadranski zbornik sv. 17 sa temeljito i svestrano urađenom bibliografijom prijašnjih 14 svezaka svakako je dragocjeno vrelo obavijesti i podataka o stupnju istraženosti povijesti Istre, Rijeke, Hrvatskog primorja i Gorskog kotara. On, dakako, svjedoči o naporima uredničkih odbora i znanstvenim dostignućima mnogih autora, prilikama i usmjerenjima u hrvatskoj historiografiji u razdoblju od 1956. pa do 1991. Može se prihvatiti mišljenje D. Munića, autora ove bibliografije, da »bibliografija, bila ona opća ili specijalna, s komentarima ili bez njih, jest priručnik koji istraživaču postaje nužan od trenutka kada se pred njega postavi znanstveno pitanje. Na tom prvom stupnju u poniranju u nepoznato bibliografija kao dio pripremnih radova, ali na kraju u okviru studijskih, sintetskih radova, daje odgovor o onome što je do trenutka njezine objave napravljeno. Naposljetku svaka bibliografija, pa tako i ova za potencijalnog je istraživača štednja vremena, a u svijetu suvremenih elektronskih računalnih pomagala ona je mnogostruko uporabljivija« (30). To doista u punoj mjeri vrijedi za ovu bibliografiju, temeljitu i opremljenu mnogim pomagalima.

Marijan Maticka

Jasna Adler: *L' Union Forcee: La Croatie et la Creation de L'etat Yougoslave (1918)*

Georg, Collection L'Orient proche,
Textes politiques, 1997, 414 str.

Jasna Adler nastavnica je na Odsjeku opće povijesti Filozofskog fakulteta u Ženevi. Doktorila je političke znanosti, a napose istražuje povijest Habsburške Monarhije i zemalja jugoistočne Europe. *Iznuđeno ujedinjenje: Hrvatska i stvaranje jugoslavenske države (1918)* je skraćena i prerađena verzija njezine doktorske disertacije obranjene na *l'Institut Universitaire de Hautes Etudes Internationales* u Ženevi.

Knjiga se sastoji od slijedećih osnovnih dijelova: »Uvod« (7-8 str.); »Hrvatska, Monarhija i jugoslavensko pitanje« (9-68 str.); »Rat« (lipanj 1914 – lipanj 1918) (69-134 str.); »Ljeto 1918« (135-212 str.); »Jesen 1918« (23. rujna – 29 listopada) (213-278 str.); »O kratkom životu jedne države (29. listopada – 1. prosinca 1918)« (279-346 str.), »Zaključak« (347-356 str.), »Karte«, »Bibliografija«, »Bilješke« i »Kazala«. Autorica se koristila fondovima u bečkom *Kriegsarchiv, Haus-Hof und Staatsarchiv*, zagrebačkom Hrvatskom državnom arhivu, Arhivu Dalmacije u Zadru i Archives SDN u Ženevi. Dakako, uzela je u obzir i tiskane izvore te neka memoarska djela. Popis izabrane literature svjedoči o poznavanju radova nastalih unutar raznih historiografija, navlastito hrvatske, mađarske, francuske, austrijske, rumunjske, njemačke, talijanske, srpske, slovenske itd.

Osnovni istraživački cilj J. Adler bio je odgovoriti na pitanja: Kako je Hrvatska postala sastavni dio jugoslavenske države? i Kako je tekao proces ujedinjenja sa Srbijom? Dakako, to je zahtijevalo razmotriti fenomene vezane uz povijest propasti Austro-Ugarske i, zatim, jugoslavensku povijest. Autorica se pri tome nije opredijelila isključivo ni za uobičajenu tezu o nužnosti propasti Monarhije zbog njezine multinacionalnosti i unutarnjih nacionalnih problema, a ni za pristup isticanja prednosti Monarhije i naglašavanja uglavnom vanjskih (međunarodnih) činitelja njezina nestanka. Njezin prinos izučavanju propasti Austro-Ugarske trebao bi biti u pokazivanju događanja koji su doveli do odvajanja Hrvatske od Monarhije.

Veliki je broj pitanja na koja je u sklopu takvog pristupa nastojala naći odgovore: Kakvi su bili hrvatski zahtjevi? Jesu li hrvatski zahtjevi za većom samostalnošću značili cijepanje Monarhije? Tko su bili nositelji političke aktivnosti? Kakve su bile akcije i reakcije u Monarhiji – cara, austrijskih i mađarskih vladajućih krugova? Kako je tekao proces odvajanja Hrvatske? Kakvo su značenje u tom kontekstu imali izvanmonarhijski činitelji, napose savezničke vojne akcije i diplomatske odluke, a koju su ulogu odigrale unutarmonarhijske prilike? Istodobno to je i niz pitanja u svezi sa srpskom politikom i stvaranjem nove države koja je obuhvaćala Slavene sa juga Monarhije i Srbiju.

Dakako, s obzirom na složenost problematike, tj. činjenicu da su u središtu istraživačke pozornosti istodobno bila tri povijesna tijeka – povijest propasti Austro-Ugarske, povijest Hrvatske i povijest Srbije – raščlanjeni su samo politički aspekti događanja, posebice oni koje je autorica smatrala ključnima, a uglavnom su zanemareni gospodarski, socijalni i kulturni.

J. Adler smatra da njezine rasčlambe pokazuju da povijest hrvatskih i srpskih nacionalnopolitičkih ciljeva i djelovanja te povijest propasti Austro-Ugarske treba navlastito razmatrati u kontekstu ratnih događanja u Prvome svjetskom ratu. Odnosi se to poglavito na francusku vojnu prisutnost na solunskom frontu. Dogodilo se, naime, da je francuska vojna i političko-diplomatska djelatnost u najvećoj mjeri pogodovala srpskim političkim ciljevima. Francuska je politika imala za cilj dugoročno ograničiti njemačke interese u središnjoj Europi i balkanskom području i stoga je nastojala stvoriti blok savezničkih država. Ojačana Srbija uklapala se u ta francuska nastojanja. Dakle, velika ratna događanja, svjetski sukob u kojem je Srbija bila na savezničkoj, pobjedničkoj strani, neposredno su pridonijela ostvarenju srpskih nacionalnopolitičkih ciljeva. Posebna, pak, potpora ostvarenju tih ciljeva bila je i aktivnost braće Pribičević, posebice Svetozara kao potpredsjednika Narodnog vijeća Slovenaca, Hrvata i Srba u Zagrebu te Milana i Valerijana, koji su radi određenih vojnih poslova, u studenome 1918, poslani u Zagreb odnosno Beograd. Dakako, i Nikola Pašić pokazao se kao dobar politički strateg.

Na hrvatskoj strani također je postojao projekt nacionalnopolitičkog ujedinjenja. Ali, smatra J. Adler, ta je zamisao imala drugačiji politički i teritorijalni sadržaj nego srpski nacionalnopolitički plan. U Hrvatskoj se prije svega radilo o ujedinjenju hrvatskih zemalja i okupljanju južnoslavenskih naroda u Monarhiji. Autorica ostvarenje te ideje vidi u stvaranju Države Slovenaca, Hrvata i Srba. Način i uopće ujedinjenje te Države sa Srbijom ocjenjuje kao neuspjeh hrvatskoga nacionalnopolitičkog programa, a objašnjenje za neuspjeh nalazi u uglavnom u onim istim razlozima koji su pogodovali srpskom uspjehu.

U kontekstu tih razmatranja J. Adler propast Austro-Ugarske pripisuje poglavito djelovanju međunarodnih vojnih i političkih činitelja, dakle nositelja savezničke politike u Prvome svjetskome ratu.

Knjiga J. Adler svakako je vrijedan prinos istraživanju novije hrvatske povijesti, napose traženju odgovora na pitanja o mjestu i ulozi hrvatskih nacionalnopolitičkih programa i djelovanja u rušenju Habsburške Monarhije te objašnjenju procesa stvaranja prve jugoslavenske države. Napose zaslužuje pozornost pristup koji ta događanja stavlja u širi kontekst ratno-političkih zbivanja Prvog svjetskoga rata. Dakako, u takvom pristupu nije težište na utvrđivanju novih jednostavnih činjenica i fakata, već na cjelini ponuđenih objašnjenja i interpretacija. Stoga se postavljena istraživačka pitanja i ponuđeni odgovori i argumentacije, i bez temeljite i produbljene kritičke analize, mogu ocijeniti kao poticajni i vrijedni za uključivanje u buduće raščlambe navedene problematike.

Marijan Matićka

Rajko Bratož: *Grška zgodovina*

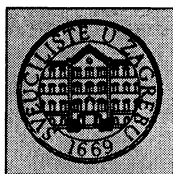
Kratek pregled s temeljnimi viri in izbrano literaturo, Zbirka Zgodovinskega časopisa 18 in Knjižna zbirka Scripta, Zveza zgodovinskih društev Slovenije – Študentska založba Študentske organizacije Univerze v Ljubljani, Ljubljana, 1997, 264 str.

Prikazana je knjiga fakultetski udžbenik stare grčke povijesti, od predhomerskoga doba do pada Egipta pod rimsku vlast. Autor, dr. Rajko Bratož, redoviti je profesor povijesti staroga vijeka na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Ljubljani. Istražuje prijelazno razdoblje kasna antika – rani srednji vijek, a osobito značajne priloge dao je iz povijesti ranoga kršćanstva na povijesnom području zapadnog Ilirika (*Evgipij, Življenje svetega Severina*, Ljubljana 1982.; *Severinus von Noricum und seine Zeit. Geschichtliche Anmerkungen*, Beč 1983.; *Kršćanstvo v Ogleju in na vzhodnem vplivnem*

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI

30

ZAGREB 1997.

Izdavač
Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Za izdavača
Stipe Botica

Redakcija
Branka Boban
Neven Budak
Mirjana Gross
Franko Mirošević
Iskra Iveljić
Nikša Stančić
Božena Vranješ-Šoljan

Urednički kolegij
Ivo Goldstein
Marijan Maticka
Mario Strecha

Izvršni urednik
Mario Strecha

Adresa uredništva
Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb, Ivana Lučića 3
tel. 385 1/ 6120 150, 6120 166, fax. 385 1/ 6156 879
Časopis izlazi jednom godišnje. Izdavanje časopisa sufinancira
Ministarstvo znanosti i tehnologije Republike Hrvatske.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu SR Hrvatske
br. 6859/1 od 5.X.1982. časopis »Radovi« oslobođen je plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Ministarstvu znanosti i tehnologije
Republike Hrvatske pod brojem UP-547/2-84-1984.

Tehnički urednik
Krešo Turčinović

Naslovna stranica
Iva Makvić

Lektura i korektura
Ljiljana Cikota

Prijevod sažetaka na engleski jezik
Marina Denona-Krsnik

CIP – Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb

UDK 949. 75

RADOVI 30

/ [uređivački odbor Ivo Goldstein... et al.]. – Zagreb
: Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta, 1997.
– 372 str. ; 24 cm

– Summaries.

ISBN 0353-295X

Kompjutorski slog i prijelom
Krešo Turčinović

Tisak
KRATIS – Zagreb

Tiskanje završeno u ožujku 1998. godine

Naklada
500 primjeraka